

De Salamanca a la Generalitat

Els intents perquè torni el fons documental de la Generalitat republicana dipositat a l'Arxiu de Salamanca no prosperen per la negativa d'alts responsables dels arxius de l'estat.

El dia 17 de juliol de 1980 hem pogut visitar aquest Arxiu per fer-nos càrrec del seu contingut general i veure el que conté procedent de la Generalitat de Catalunya, de les seves Conselleries i Departaments, i d'institucions cíviques, polítiques i culturals, i de poblacions de Catalunya". Així comença l'informe dels historiadors Mundó i Sobrequés, sobre el fons documental existent de la Generalitat republicana, que va ser pres per les tropes franquistes i que es troba des del 1939 a l'Arxiu Històric Nacional, Secció Guerra Civil, de Salamanca.

Aquest informe, el va encarregar, el 1980, el Departament de Cultura de la Generalitat davant la negativa del Ministeri a tornar la documentació, al·legava que no s'havia fet una classificació del material corresponent a la Generalitat. A partir d'aquest primer informe, Ministeri i Conselleria de Cultura van signar un conveni per constituir un equip de persones de tots dos organismes a fi d'inventariar el fons documental. Aquest es microfilmava i se n'enviarien còpies a l'Arxiu Nacional de Catalunya. L'inventari va durar més de dos anys, del 1983 al 1985, i els microfilms van començar a arribar el 1986. Paral·lelament a aquest procés, els diferents consellers de Cultura feien peticions anuals per al retorn dels documents originals.

Els diferents ministres que han ocupat la cartera de Cultura no han negat mai el dret que té la Generalitat catalana de recuperar els documents

Joaquim Ferrer, senador de CiU.

JORDI MORERA

dipositats a l'Arxiu de Salamanca, però, malgrat la bona disposició, encara no els hi han tornat. La situació ha deixat els polítics catalans que hi han posat més empenta amb la paraula "perplexitat" a la boca.

LA PREGUNTA

El mes de febrer d'enguany, davant el silenci del Ministeri de Cultura sobre aquest afer, el senador del Grup Català Joaquim Ferrer va interpel·lar Jordi Solé-Tura sobre el retorn de la documentació. El ministre va contestar: "Sembla perfectament raonable, justificat i just que, una vegada restablertes les legitimitats, les coses tornin exacta-

ment al lloc d'on no havien d'haver sortit". Però tot just dit això també va dir que existia un problema tècnic: "Cal veure la manera de no trencar la unitat d'aquest Arxiu, que s'ha constituït finalment com a Arxiu de la Guerra Civil, de manera que es respectin també els interessos generals de la investigació i que s'arbitrin els mitjans a fi que l'Arxiu no es destrueixi, ni es desfaci, és a dir, que després no sorgeixin pressions contraposades que facin que finalment l'Arxiu perdi la seva raó de ser".

Un dels problemes que explica el ministre, el trencament de la unitat de l'Arxiu, per a Joaquim Ferrer no és tal problema, perquè, amb les

tècniques modernes actualment existents, les còpies poden quedar dipositades a l'Arxiu de Salamanca. Curiosament, aquest argument contrari a tornar el fons documental ja el va utilitzar el diputat socialista Paniagua, quan, en 1989, la Comissió d'Educació del Congrés va votar contra la proposició no de llei presentada per Minoria Catalana per al retorn de la documentació. Aquesta va ser presentada quan la Comissió de Política Cultural del Parlament de Catalunya ja havia votat per unanimitat i favorablement la mateixa proposta. Jordi Solé Tura era en aquell moment diputat al Parlament.

Però l'anomalia continua. Durant el 1990-91, l'ex-senador socialista Felip Lorda va treballar també en aquesta qüestió. "Vaig parlar amb la majoria de ministres, sobretot els catalans. Narcís Serra, que llavors era ministre de Defensa em va dir: "Això és evident, això s'ha de fer". També li ho vaig explicar a Alfonso Guerra —la vigília de la seva dimissió— i va dir que li semblava molt natural. Fins i tot a Felipe González li ho vaig dir quan va venir al congrés de Girona, i li va semblar lògic. Quan va ser nomenat Jordi Solé Tura li vaig passar tota la documentació i va estar-hi des del primer moment d'acord. Vaig estar mesos esperant. No ho he aconseguit. No volen desprendre's dels documents originals".

FUNCIONARIS

Felip Lorda està perplex i

per més que no entén el secret de la qüestió, n'explica la clau de volta: "Vaig parlar amb els funcionaris del Ministeri de Cultura i vaig comprovar que hi havia una resistència numantina dels arxivers, que s'oposaven al retorn dels documents". Joaquim Ferrer hi coincideix, perquè afirma que: "En aquesta qüestió el gran problema són els alts funcionaris, que no volen tornar la documentació, perquè diuen que si Catalunya ho reclama també ho poden demanar altres comunitats autònomes. Però aquesta no és una raó". En aquest sentit, l'opinió de Margarita Vázquez de Parga, directora dels arxius estatals, és contundent: "Tornar la documentació a la Generalitat trencaria i dispersaria la unitat de l'arxiu i seria crear un precedent amb un seguit d'intercanvis que a la llarga plante-

Jordi Solé Tura, ministre espanyol de Cultura.

que altres funcionaris anomenen "documentació suposadament" de la Generalitat. I és que la documentació de l'Arxiu de Salamanca estava molt dispersa, desordenada i

no, d'acord amb els criteris que s'apliquin. Miquel Casademont, una de les persones designades per la conselleria de Cultura per realitzar-ne l'inventari, explica com es va fer: "Un equip de quatre persones, dues designades per la Generalitat i dues pel Ministeri, vam localitzar, identificar, classificar i ordenar la documentació de la Generalitat republicana. Treballàvem sota els criteris de la llavors directora de l'Arxiu de Salamanca, María Teresa Díez de los Ríos. El criteri era absolutament restrictiu". Però Miquel Casademont va més enllà quan diu: "La documentació que es va identificar en aquell moment és de la Generalitat sens dubte. Hi ha documents sobretot de defensa, governació i duanes/fronteres/carabiners que no s'hi van incloure però que caldria revisar, perquè són susceptibles de ser-hi inclosos, ja que, el juliol del 1936 es va produir una situació excepcional i la Generalitat exercia de fet aquestes competències".

Segons va manifestar Jordi Solé Tura al Senat, un altre problema és que "les recomanacions de la UNESCO i

del Consell Internacional d'Arxivers prediuen que posat que es produeixi un conflicte d'aquest tipus entre estats diferents els documents originals quedin exactament on són i que es transmetin microfilms a l'indret d'on foren sotrets". Aquestes recomanacions que va mencionar el ministre, i que estan recollides al butlletí número 11 del Consell Internacional d'Arxivers, parlen també del dret que tenen tots els pobles a mantenir els seus propis arxius, perquè formen part de la seva memòria cultural i històrica. Diu que els arxius han d'estar al seu lloc d'origen, i posat que, per les vicissituds que siguin, els arxius resten en poder d'un estat en perjudici dels drets d'altres, apel·la a la voluntat negociadora dels pobles. Per altra banda, l'Associació d'Arxivers de Catalunya destaca en l'editorial del seu butlletí: "Els dos principis fonamentals de l'arxivística són el del respecte a l'origen i la procedència dels fons, i el respecte al seu ordre originari o estructura interna".

El fons documental sobre la Generalitat republicana depositat a l'Arxiu de Salamanca "no conté secrets d'estat", explica Jo-

quim Ferrer, "però és l'única documentació de la Generalitat republicana que tenim. Té un valor històric i, sobretot, simbòlic". Ara, aquest argument no sembla importar-li gaire a la directora dels arxius estatals, Margarita Vázquez de Parga: "Ai-xò del simbolisme és menys important".

Ciudadano General Leano GARDENAS
Presidente de los Estados Unidos de MEXICO

El viaje a MEXICO del delegado del COMISARIADO DE PROPAGANDA DE LA GENERALIDAD DE CATALUÑA - RUBIO CARBO, es para mi una ocasión que me place mucho aprovechar para mandaros un saludo afectuoso y hacer constar mi agradecimiento al pueblo Mexicano que tan generosamente ayuda la causa de la República Española.

Viva MEXICO !
Viva LA REPUBLICA ESPAÑOLA
Viva CATALUÑA !

Barcelona, 14 de Septiembre de 1937
EL PRESIDENTE DE LA GENERALIDAD DE CATALUÑA

CAVALER
Leois Companys

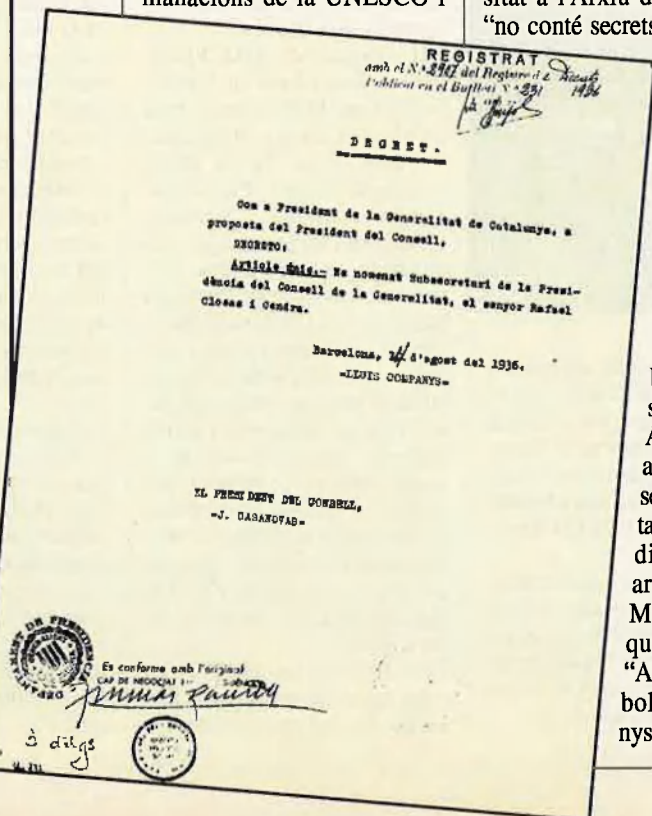
LEOIS COMPANYS

jarien problemes. Es podrien iniciar una colla de contenciosos que serien...". No va acabar la frase.

Quan Margarita Vázquez de Parga parla de possibles "contenciosos" es refereix al

prové d'un moment històric d'excepció; això fa que hi hagi documents susceptibles de ser-hi inclosos o

Es conforme amb l'original
CAP DE NEGOCIACIÓ: *J. Casanovas*
3 d'agost